

# EL GRAVAT EN RELLEU

En la tècnica de gravat en relleu es treballa amb una matriu de la qual s'han extret (gravat) les parts que no es volen estampar. En la part de superfície que queda en relleu i no enfonsada serà on s'hi escamparà la tinta per a després estampar-la. Per a fer la matriu s'utilitza tradicionalment dos materials: la fusta i el linòleum. Tot i així es poden emprar d'altres materials que es puguin manipular i retallar (cartró) o d'altres que ja tinguin relleu a la superfície (cartró ondulat, reixetes de plàstic, etc.). Els segells de goma són també petits gravats en relleu fets amb gomes a partir d'un motlle. Segons el suport distingirem diferents tipus de gravat en relleu:

## LA XILOGRAFIA

La xilografia és una tècnica d'impressió en relleu que utilitza una matriu de fusta.

**La matriu.** S'utilitza el que s'anomena un tac de fusta, un tros de fusta ben allisat i aplanat per les seves cares. La superfície es grava traient fusta d'allò on volem deixar blancs i deixant en relleu les parts que després entintarem. Segons el tipus de tac i l'eina que s'empra per gravar-lo tenim dos tipus de tècniques:

### GRAVAT A FIBRA O A FIL, "WOODCUT"

El tac està tallat seguint les betes de la fusta.

Es sol treballar amb gúbies.

No es pot gravar fent molts detalls ja que normalment els talls han de seguir les betes de la fusta.

Les betes solen quedar marcades en ser estampat el tac.

### GRAVAT A CONTRAFIBRA O A TESTA, "WOODENGRAVING"

El tac sol ser de fusta dura.

El tac està tallat perpendicularment a les fibres de la fusta.

Es treballa amb burins.

El gravat pot ser molt més precís i es poden fer molts més detall.

**La fusta.** Del tac de fusta s'ha de tenir en compte: la duresa de la superfície, la seva humitat, les possibles estelles, i la regularitat de la superfície. Es poden utilitzar fustes toves o dures segons el resultat perseguit.

Fustes toves: Les fustes més toves potser són més aptes per al gravat a fibra. Solen tenir una textura força marcada. Si per un costat no costen de gravar, per l'altra no permeten gaire precisió de tall. La fusta tova s'aixafa més ràpidament a mesura que es premsa i per tant normalment es fan edicions més curtes. Els tacs de fusta tova són més aptes per fer traços i zones planes àmplies. La fusta de pi o d'om serien d'aquest tipus. (Per endurir-les s'hi pot passar una capa de laca diluïda en un 50% d'alcohol, passant-hi després un paper de vidre).

Fustes dures: És la fusta més apte per a utilitzar en el gravat a contrafibra. La duresa i resistència de la fusta permet fer grans tiratges, més minuciositat i detall en el gravat. Si el tac és ben polit i allisat no notarà la textura de la fusta. Per exemple la de boix és molt

adequada, és dura, seca, resistent i amb pocs nusos, però se'n poden fer planxes poc amples. Per al seva idoneïtat coneixem el gravat a contrafibra com a gravat al Boix. D'altres fustes aptes són les dels arbres fruiters, com el cirerer, perera, noguera, castanyer o el cedre, faig, arç, salze, til·ler...

També podríem utilitzar conglomerats com el DM però el resultat i possibilitats són molt diferents. Els contraxapats es poden emprar però fent uns solcs no molt profunds (de fet surten més barats). La fullola pot servir ja no per a gravar sinó per a realitzar plantilles ja que es poden tallar fàcilment.

## EINES

amb les que es pot gravar la fusta

Ganivetes

Gúbies (de diferents formes i amplades)

Enformador (per a buidar)

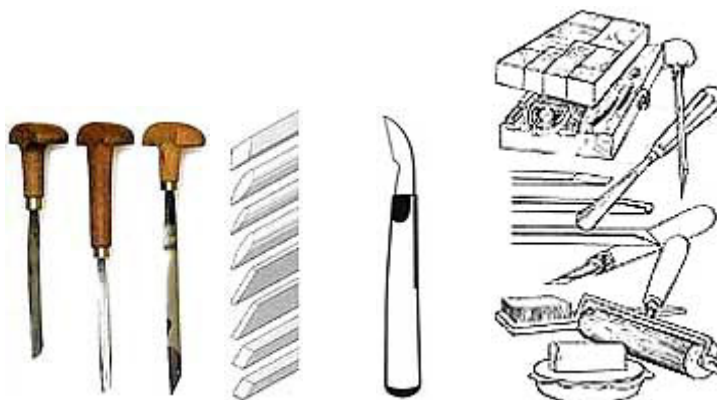
Puntes

Limes

Burins (de diferents puntes i demans)

Eines elèctriques (molses, trepants...)

Eines per al pirogravat.



Burins i puntes de burí, ganivet, gúbia

## Procés de realització

**REALITZACIÓ DEL GRAVAT:** Es pot gravar directament el tac o fer-hi prèviament un dibuix, guixant directament sobre la superfície o partir d'un disseny previ amb l'ajuda d'un paper de calc. És bastant pràctic tenyir la superfície del tac de color negra i fer el calc amb paper blanc. Sempre fent el dibuix invertit. El fet de tenir la fusta tenyida fa que quan anem traient material ens resta només de color negre el dibuix que quedarà estampat. Un cop el gravat fet o si més no una part es pot dipositar talc a dins dels solcs i així es veurà clarament la part de paper que quedarà sense estampar.

**ENTINTAT:** En xilografia es poden utilitzar tintes grasses (tipogràfiques o també les calcogràfiques) i també aquoses (amb glicerina).

L'entintat es sol fer amb el roleu. Aquest pot ser de poliuretà, gelatina o goma dura o tova.

El roleu ha de ser, per anar bé, més gran que la matriu per evitar les marques dels marges del roleu.

La tinta es diposita sobre un vidre, es pasta una mica i s'escampa amb el roleu fins que aquest quedi cobert de tinta. No hem d'utilitzar molta tinta, un cop hi hem passat el roleu ens ha de quedar una capa fina de tinta sobre el vidre i no s'ho d'enganxar formant textures ni tampoc ha de fer fressa quan s'hi passa el roleu.

També podríem aplicar la tinta amb un pinzell directament sobre la fusta en relleu.

**ESTAMPACIÓ:** Un cop el taca està entintat s'hi posa un paper a sobre per estampar-lo i després s'aplica pressió perquè faci contacte amb el tac i tota la tinta es transfereixi al paper. Per a fer la pressió es poden emprar diferents procediments i instruments:

- Es pot fer pressió passant un roleu net o un rodets per amassar per damunt del paper.
- Manualment utilitzant per exemple la part còncaua d'una cullera o d'altre objecte arrodonit.
- Manualment amb un barem.
- Amb una premsa plana, tipogràfica o de gravat al buit on la pressió es produeix verticalment.
- Amb un tòrcul (mesurant molt bé el gruix de la fusta) tot i que normalment sempre es fa servir una premsa vertical.

**REGISTRES:** Cal sempre fer els registres per a col·locar bé el paper sobre la matriu, sobretot si es vol la imatge en un lloc determinat o si en una mateixa estampa s'hi ha de realitzar més d'una estampació. El registre es pot fer amb un marc de paper amb referències d'on es col·loca el talc i el paper.

Normalment es posa la matriu a sota i el paper per a estampar a sobre, protegint-lo amb algun altre paper o cartró pel damunt.

**COLOR:** Hi ha diferents maneres de fer-ho de realitzar estampacions xilogràfiques en color:

- Amb diferents tacs un per a cada color on les imatges coincideixin.
- Aplicant manualment diferents colors sobre una mateixa matriu (amb rodets, pinzell,...)
- Es pot emprar un bloc tallat a peces com si fos un trencaclosques (mètode Eduard Munch, qui va experimentar aquesta tècnica). Sempre queden línies blanques entre els colors per la fusta que ens hem menjat en tallar-los. D'altra banda ofereix la possibilitat de canviar els cromatismes.
- Aplicant plantilles sobre la fusta que en reservin parts a l'hora d'entintar ("pochoir")
- Estampar aplicant papers de colors (tipus seda) al mateix moment perquè quedin enganxats a la superfície del paper. S'aconsegueixen efectes tonals i granulats.
- Acolorir directament l'estampa (per exemple amb aquarel·les).

**ASSECAT:** un cop feta l'estampació hem de deixar que la tinta s'assequi.

**SISTEMA ORIENTAL:** A orient i especialment al Japó el gravat ha tingut un paper important dins la cultura. Les il·lustracions japoneses realitzades amb xilografia són molt abundants. Les estampes es caracteritzen per la seva varietat i gradacions cromàtiques. La tècnica que utilitzen és bastant acurada. Les fustes solen ser dures (arbres fruiters), treballades amb burins i gúbies. Entintades amb tintes aquoses amb pinzells. Els papers solen ser primers i transparents i l'estampació es fa manualment per a controlar la direcció i la pressió i crear així degradats, tot prement més o menys. Per cada color es sol utilitzar una matriu feta a partir d'una matriu mare (kento). Es solen fer sobreimpressions de colors i addició de pols metal·litzada en l'estampació, així com gofrats.

En els seus inicis el gravat japonès era realitzat en un sol color, posteriorment al segle XVII s'inicià el gravat en color. Els temes a l'entorn de l'òpera, el teatre, escenes quotidianes són freqüents. A mitjans de segle XIX el gravat oriental tingué una influència a occident, en alguns pintors del cercle de París, amb la presència d'obres d'orient a l'exposició universal de 1867.